

UNA COMPLEXITAT ENCESA I IRREVERSIBLE

¿Què dimonis passa al Líban?

Quan parlem del Líban, sembla ser que «caos» és la paraula que millor pot definir l'estat de coses en aquell petit país de l'Orient Mitjà, sotmès a daltabaixos constants, producte d'una gran complexitat.

Alfred Bosch (Beirut)

La invasió siriana de principis d'any, que va acabar amb l'onada de segrestos al sector musulmà —o quasi—, i l'assassinat del primer ministre **Rachid Karame**, el mes de juny, han aportat elements de novetat a l'immens garbuix libanès.

A la redacció de *France Presse* de Beirut-Oest, hi ha un cartell penjat a la paret que diu: «El pitjor, al Líban, sempre està a punt d'arribar». No és precisament la millor benvinguda per a l'intrèpid que ha gosat posar-hi els

peus. Però no hi ha dubte que plantar-se en aquest racó de món durant un temps, malgrat les dificultats de transport i d'accés, és de gran utilitat per a tot aquell que tingui l'ànima irrefrenable d'entendre una mica més què passa al món, i d'entendre per què, quan, com o a causa de què està passant.

En primer lloc, l'aventura és útil per subjectivar el tema i apropiar-se'l, per motivar-se en l'interès general, tot i que, precisament per la naturalesa laberíntica dels conflictes polítics, aca-

Una llarga guerra
que barreja posicions
polítiques i religioses.

bis sense identificar-te amb cap de les faccions o dels grupuscles que lluiten en l'arena ideològica. És clar que, sense pegar-t'hi una passejada, és quasi impossible sentir-te solidari d'una societat que no comprens i que, a més, ni tan sols s'assembla remotament al que nosaltres entenem com a societat — civil o incivil.

En segon lloc, viatjar a l'antiga «Suïssa de l'Orient» serveix per a tocar matèria. És a dir, per a aprendre alguns referents, digerir noms i sigles, identificar els grups més rellevants ... i mirar de discernir, amb una extrema cautela, la relació entre el que són conflictes religiosos i el que són, pròpiament, batalles en el terreny polític i social.

Els grups confessionals

Un dels paranys per a l'observador distant és, ben segur, el de caure en l'anàlisi estrictament religiosa del procés, utilitzant amb excessiva felicitat les etiquetes «cristià», «drus», «musulmà xiïta» o «musulmà sunnita» per descriure els col·lectius enfrontats. Això és detectable, fins i tot, en alguns mitjans de comunicació ben prestigiosos; i el resultat, sovint, contribueix més a l'encobriment de la realitat que no pas a la informació positiva. D'altra banda, també es fa molt tortuós descriure la guerra del Líban sense emprar les etiquetes o denominacions en qüestió.

Quan parlem dels cristians, per exemple, caldrà aclarir que, de catòlics apostòlics i romans, no n'hi ha, excepció feta dels pocs estrangers que encara tenen els pebrots de residir al país. La majoria dels cristians libanesos són maronites, pertanyents a una branca ben antiga del cristianisme i que ha quedat circumscrita a Beirut, les muntanyes de l'entorn i quatre llocs més. També hi ha una implantació important de l'església grega ortodoxa, i de grups exòtics com els melquites o els jacobites nestorians.

En tot cas, abans que parlar de «sector cristià», potser seria més correcte definir-lo com a zona de domini falangista, ja que és aquest partit —i les seves milícies— l'element aglutinador i diferenciador més visible. Els habitants de Beirut-Est i de tota la zona falangista són àrabs, i parlen bàsicament l'àrab; mantenen, però, una francofilia i un sentiment pro-occidental que els desmarca dels «musulmans». Abans de la guerra, tendien a ocupar els estrats socials mitjans, com a professionals liberals, empleats qualificats i, sobretot, funcionaris o militars vinculats a l'aparell estatal. La seva lluita, per tant, era en principi una pugna per mantenir cert estatus social i cultural que creien amenaçat.

Els musulmans, com a tals, no formen un grup social, cultural, o ni tan sols religiós, de caràcter homogeni. Tenim, per començar, els drusos, que destaquen com a col·lectiu compacte i geogràficament localitzat: ocupen l'alta muntanya, al centre i al sud del país, s'enorgulleixen d'un culte propi que és fruit del sincretisme entre islam i cristianisme, i es caracteritzen per unes normes que fomenten endogàmia i reforcen, per tant, el seu aïllament cultural. Els drusos, a l'entorn de la figura de **Walid Jumblatt**, han consolidat un domini territorial estable i sovint s'han convertit en àrbitres de la situació. Al Líban es comenta, *vox populi*,

que els drusos i el Partit Socialista Progressista, dominat per **Jumblatt**, han estat els «menys perjudicats» per la crisi política, ja que han aconseguit la petita parcel·la de poder que desitjaven.

D'altra banda, tenim els musulmans sunnites, els grans perdedors d'una guerra que ja dura més de dotze anys. En el passat, disposaven d'una posició envejable a les ciutats, a l'entorn dels comerços o bancs que proliferaven a la zona. Avui, desbordats per la intrasigència religiosa de capes socials més

baixes, i afeblits per una demografia desfavorable, fan pinya a l'entorn de figures moderades com ara **Rachid Karame**, que a poc a poc són marginades o simplement liquidades. L'actitud generalitzada de rebuig a les milícies, i l'intent ingenu però reiterat d'apostar per opcions «legals» o institucionals, han contribuït a col·locar-los en una situació de franca indefensió. En l'actualitat, o bé marxen del país o bé s'encaparren a mantenir un estil de vida caduc, passejant les criatures pel jardí públic de Beirut i sortint a sopar als antics restaurants *chic* de la ciutat.

Els xiïtes, finalment, són els que porten la iniciativa del conflicte a la zona musulmana. Coincideixen, si fa no fa, amb els sectors rurals més empobrits, i amb contingents d'immigració que van fornir mà d'obra barata durant el *boom* econòmic dels cinquanta i seixanta, i que ara resideixen als suburbis industrials de les ciutats. Els trobem aplegats en un conglomerat ben pintoresc d'obriers, aturats, taxistes i venedors ambulants, amos i senyors dels petits negocis de cada dia. Al principi de la guerra, van fer costat a opcions revolucionàries, apuntalades per la resistència palestina i esgrimint la punta de llança contra els interessos occidentals.

Els xiïtes, tot i que constitueixen el camp de cultiu idoni per al radicalisme musulmà, tampoc no formen una comunitat confessional definida. El panarabisme laic i les faccions marxistes-leninistes, per definició anticonfessionals, n'extreuen bona part de la seva força —molt relativa, a hores d'ara—; i la família principal dels fonamentalistes xiïtes es presenta dividida per pressions o influències molt diverses. El Moviment dels Desheretats Amal, fundat pel profeta **Musa-al-Sadr**, i per posar-ne l'exemple més rellevant, es debat entre la direcció pragmàtica de **Nabib Berri**, la interferència del clero xiïta i el control interessat dels sirians.

L'integrisme pro-iranià, representat pel Partit de Déu (Hezbollah) i pel grup armat Jihad Islàmica, ha anat guanyant posicions des de la invasió israeliana de 1982. La intervenció violenta d'un estat amb fonaments ètnics i religiosos va estimular, en certa manera, una reacció basada en l'exaltació dels valors islàmics. I en l'actualitat, el Hezbollah quasi ha esborrat del mapa els moviments revolucionaris d'esquerra que fa alguns anys dominaven l'espectre polític a la comunitat xiïta. Amb accions agosarades i segrests continuats, els grups integristes s'han erigit en pro-

tagonistes de la tragèdia libanesa, tot reivindicant una República Islàmica a l'estil iranià.

El factor palestí

No podem oblidar, en parlar del conflicte libanès, el paper de la resistència i dels refugiats palestins en l'origen de la confrontació. A principis dels setanta, el tronc principal de l'OAP s'havia establert a l'entorn de Beirut, i els escamots armats de *fedayins* que es passejaven pels carrers afegien un nou element d'instabilitat a aquella societat de l'Orient mitjà, prou explosiva per ella mateixa. El 13 d'abril de 1975, un grup de falangistes va metrallar un autobús de la resistència palestina, i va matar a 30 persones. Això va ser l'espurna que encendria una guerra llarga i cruel.

Els palestins i l'esquerra libanesa van portar el pes de la lluita contra el radicalisme maronita durant els primers anys. Després, les dissensions internes

i l'escombrada de l'exèrcit israelià van forçar el pas dels palestins a un discret segon terme. La majoria dels quadres i dirigents, els efectius guerrillers i l'estructura política van dispersar-se en una diàspora només comparable, curiosament, a la del poble jueu. En terra libanesa hi van quedar refugiats civils i, de forma irregular, alguns combatents.

El drama dels palestins va arribar al seu punt més irreal i penós al llarg de 1985 i 1986, en l'anomenada «guerra dels camps», quan les milícies d'Amal i altres grups pro-sirians van encerclar els camps de refugiats del sud de Beirut. Es tractava, bàsicament, de refermar el domini de sectors propers al règim de Damasc, i oferir una prova de força tot reduint a la immobilitat i a la impotència aquells barris que, al principi del conflicte libanès, havien estat els bastions de l'avantguarda revolucionària.

El clam dels palestins assetjats, però, va causar en l'arena internacional un efecte oposat al que pretenien Síria i els seus aliats. Una vegada més, l'OAP va alçar la bandera del poble errant i màrtir, la imatge romàntica dels lluitadors desheretats que moles-ten a tot arreu i que, per això mateix, s'erigeixen en paladins per excel·lència de la revolta social i nacional. La petició dels refugiats de Sabra i Xatila a les autoritats religioses, per consumir la carn dels companys morts, posava l'accent patètic definitiu. Un poble sol·licitava permís per a autoimmolar-se, per a consumir-se en l'autofàgia col·lectiva i no empenyar més a ningú. El missatge causà impacte, i a principis d'aquest any els milicians d'Amal obrien el setge.

La cultura de la discòrdia

El punt d'inflexió indiscutible, la frontissa que separa la guerra del Lí-

ban en dues etapes diferenciades, és la invasió israeliana de 1982. Els habitants, d'un i altre sector, ho recorden com un fet singular, i l'herència palpable d'aquell esdeveniment és indefugible: l'estadi bombardejat de Beirut, la devastació a Aley i la zona del Xuf, les mostres més apocalíptiques de destrucció i desolació provenen, en gran majoria, de «la invasió».

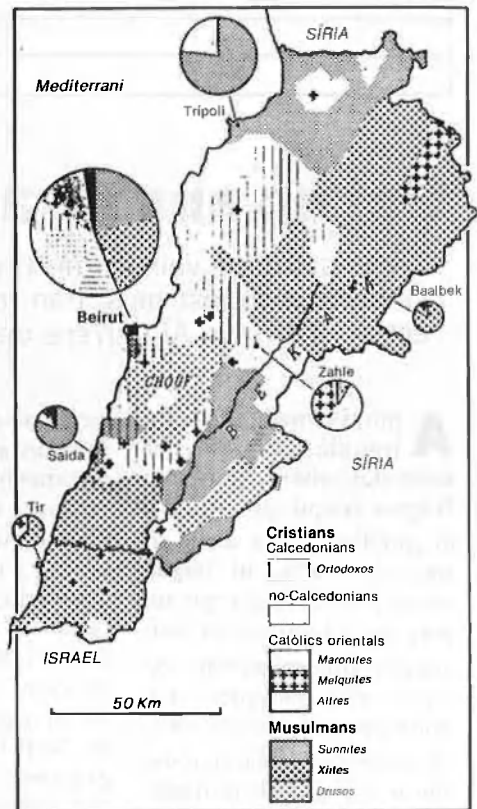
Abans del 82, es varen definir els dos sectors polítics, amb una línia divisòria que naixia en el cor de Beirut, seguia la carretera de Damasc i es perdia en la Muntanya libanesa. La mateixa «línia verda» que s'ha mantingut, amb lleugeres variacions, al llarg de dotze anys de guerra. També es va engendrar, íntimament associada al conflicte, una complicada xarxa d'aliances i pressions internacionals, sota la vigilància atenta de les superpotències. Van sorgir, així mateix, picabaralles importants en el si dels dos grans blocs en lluita, amb confrontacions i pugnes a l'interior de cada zona.

Però la guerra havia permès, fins a cert punt, certa normalitat dins l'anormalitat. Les fortunes encara corrien per Beirut, existia la vida nocturna, els corresponsals estrangers i diplomàtics podien passejar-se per la zona musulmana... S'havia conservat un *modus vivendi* relativament estable, precari però insòlit en un país en guerra.

A partir de 1982, en canvi, la situació es deteriora a un ritme accelerat.

Com hem assenyalat abans, la irrupció dels israelians afavoreix la reacció dels musulmans més marginats, que comencen a veure en l'Iran de Khomeini un model messiànic i exemplar a seguir. D'altra banda, la col·laboració directa dels falangistes amb les tropes de l'estat veí porta els antagonismes a un punt realment extremat, on la reconciliació, després del repliegament israelià, es presenta ja com un objectiu absurd i fal·laç.

També és a partir de 1982 que Síria torna a intervenir amb determinació en el conflicte. Tot perseguint la paritat militar amb Israel, Damasc vol assumir, o si més no compartir, el paper de gendarme de la regió. Primer, a través de les milícies d'Amal, i després —quan aquestes comencen a perdre l'hegemonia en la zona musulmana— amb tropes pròpies, el règim de **Hafez al-Assad** intentarà portar la veu cantant al Líban. En l'actualitat, la ruta Damasc-Beirut i els carrers de Beirut-Oest estan literalment ocupats per forces síries. I les patrulles d'Amal, als

Àrees de domini confessional al Líban.

mateixos indrets, juguen un trist paper de comparsa que ni tan sols poden estendre als barris pobres de la capital, on l'autoritat del Hezbollah és incontestable.

Tot plegat, els darrers cinc anys han fet més grans i profundes les ferides que separen els diversos col·lectius libanesos. Qualsevol proposta de diàleg o de treva es converteix des de l'inici en una farsa, i els representants d'un govern spectral són tan vulnerables com qualsevol altre ciutadà a la violència habitual. La valoració més corrent, entre els habitants, és que «la guerra no acabarà mai». El pessimisme absolut, la fatalitat, la justificació de la tirania i la violència tribal, són ja mites arrelats en aquesta particular «cultura de la discòrdia» que governa la societat libanesa.

La sensació dominant avui al Líban, doncs, no és la de caos absolut, sinó la de complexitat encesa i irreversible. Les normes i el sentit de l'ordre encara existeixen, emmarcats en la discòrdia. I al capdavall, si a algú encara se li acut, en sentir el telenotícies o llegint el diari, preguntar que dimonis passa al Líban, només obtindrà una resposta vàlida: «Si realment vols saber-ho, vés-hi». Perquè potser en tornar, a pesar de no haver entès gran cosa, respondrà això mateix als qui li feien la pregunta. □

